

Als je kind thuis komt te zitten, vrijwel altijd een drama dat diep ingrijpt op mensenlevens

Als school niet meer lukt en kinderen thuis komen zitten, is dat vrijwel altijd een drama dat diep ingrijpt op levens. „Het onderwijs is rond, onze zoons zijn vierkant. Moeten we ze er met alle geweld doorheen duwen?”

Stephan Jongerius 03-07-21 Brabants Dagblad

Huilen, schreeuwen, paniek. De eerste schooldag was een drama voor kleine Chris. „Hij vond het helemaal niks”, zegt zijn moeder, Meglien Dekkers in Udenhout. Nu overkomt dat meer kinderen, maar bij Chris was het een half jaar later nog trekken, duwen, véchten om hem de klas in te krijgen. Inmiddels staat hij aan het eind van zijn basisschoolperiode en is het wóórd school al voldoende om hem op tilt te doen slaan.

Ook nu lager en middelbaar onderwijs post-corona weer draaien, blijft Chris (13) thuis. Dat geldt eveneens voor zijn twee jaar jongere broer Simon (beiden willen niet met eigen naam of foto in de krant, red.). De twee jongens hebben volgens tests een vorm van autisme en zijn hoogsensitief, maar kunnen prima mee met de stof. Simon heeft al net zo'n weerzin opgebouwd tegen school, al uit hij dat anders. Waar Chris tekeer kan gaan als een beest, kruipt Simon juist in zijn schulp. Hij eet niet, praat niet, slaapt slecht, heeft nachtmerries.

Thuiszitterspact: geen kind langer dan drie maanden thuis

Formeel zijn ze geen thuiszitters, Chris en Simon. Op hun huidige school, 20 kilometer verderop, begonnen ze dit seizoen in een speciaal klasje waar ouders en hun kinderen samen konden leren. Maar ook dat liep mis en het klasje is - bij gebrek aan leerlingen en ziekte van de leerkracht - alweer gestopt. Voor het staartje van het schooljaar kijkt de directeur door de vingers: de jongens krijgen thuis onderwijs, met een pakket van school, maar blijven ingeschreven.

Onderwijs gaat niet voor iedereen vanzelf, in het uiterste geval belanden kinderen - veelal hebben ze autisme, zijn hoogbegaafd of hebben angstklachten - uiteindelijk thuis. Aan dat fenomeen zou het huidige - demissionaire - kabinet echter voor eens en altijd een einde maken, de Wet Passend Onderwijs van 2014 werd er de ideale basis voor geacht. Met onderwijsorganisaties en de Vereniging Nederlandse Gemeenten sloten drie ministeries in 2016 het Thuiszitterspact. In 2020 zou 'geen enkel leerplichtig kind langer dan drie maanden thuiszitten zonder passend aanbod in onderwijs of zorg'.

Door corona beseften andere ouders ook hoe dat voelt, die spagaat: er zijn voor je kinderen, zorgen dat ze kunnen leren en je eigen werk doen (...) Maar wat ze niet zien is alle ellende die er nog bij komt.”

“Door corona beseften andere ouders ook hoe dat voelt, die spagaat: er zijn voor je kinderen, zorgen dat ze kunnen leren en je eigen werk doen (...) Maar wat ze niet zien is alle ellende die er nog bij komt.”

Jacqueline Veenendaal, belangengroep Onderwijsaffaire

Maar vier jaar later moest Onderwijsminister Arie Slob vaststellen dat het aantal thuiszitters juist was gegroeid, van 4479 tot 4790. En zij vormen slechts het topje van de ijsberg. Balans, oudervereniging van kinderen en jongeren met leer- en/of gedragsproblemen, kwam na grondig onderzoek op 14.897 geregistreerde thuiszitters. Zo waren ruim 6000

kinderen met vrijstelling van de leerplicht - noodsprong veelal voor ouders om problemen met leerplicht te voorkomen - buiten beschouwing gelaten. Er is bovendien een forse groep verborgen thuiszitters, zoals Chris en Simon. En die staat weer los van tienduizenden leerlingen die zich - zwervend in onderwijsland - slechts met hangen en wurgen staande houden.

Meglien Dekkers. © Pix4Profs / Jan Stads

Aantal thuiszitters verder omhoog door corona

Corona stuwt ondertussen de cijfers verder op. „We krijgen veel signalen over leerlingen voor wie de stap terug extra moeilijk is”, zegt Claudette Nouris van Balans. „We schatten dat er nog 300 thuiszitters zijn bijgekomen.”

Corona had, gezien vanuit ouders van thuiszitters, ook een fijne kant.„ Ineens beseften andere ouders hoe dat voelt, die spagaat: er zijn voor je kinderen, zorgen dat ze kunnen leren en tegelijk je eigen werk doen”, zegt Jacqueline Veenendaal van Onderwijsaffaire, een jonge belangengroep van enkele honderden ouders. Bittere toevoeging:„ Maar wat ze niet zien is alle ellende die er nog bij komt.”

Moeras van onderwijs- en zorgwereld

Want een thuiszitter staat vrijwel altijd voor drama dat diep ingrijpt op mensenlevens. Als een school geen raad meer weet met een kind, ‘handelingsverlegen is’ in jargon, zorgt in theorie een regionaal samenwerkingsverband - Nederland telt er 151 - voor een passend alternatief aanbod in onderwijs of zorg. In de praktijk echter loopt dat voortdurend spaak. Ouders en kinderen belanden in een moeras van de onderwijs- en zorgwereld - wat is nodig en vooral wie zal dat betalen? - en voelen zich de onderliggende partij in almaar bitterder strijd. Terwijl kinderen snel achteropraken en soms worden

Jacqueline Veenendaal
© Erik van 't Hullenaar

uitgeschreven, blijven bij samenwerkingsverbanden vele miljoenen om hen te ondersteunen op de plank liggen.

Maar ze móeten hele dagen op school zijn. „Je krijgt al snel het verwijt dat je een slechte ouder bent als dat niet gebeurt. Dan volgt melding bij leerplicht, maar soms ook bij Veilig Thuis, je kunt dan worden beticht van emotionele verwaarlozing”, zegt Veenendaal. Haar dochter - 17 inmiddels - werd uiteindelijk twee jaar lang onder toezicht gesteld, er dreigde zelfs uithuisplaatsing. Het is afhankelijk van de toevallige regio - „sommige scholen en samenwerkingsverbanden worden gelukkig steeds welwillender”- maar de dreiging van overheidsingrijpen is volgens Veenendaal nog aan de orde van de dag. Onderwijsaffaire turfde onlangs na onderzoek 174 Veilig Thuis-meldingen.

Voor het leven getekend

De parallel met de Toeslagenaffaire in de naam? Veenendaal vindt hem niet overdreven. „Het feit dat mijn dochter geen leermogelijkheden heeft gehad, heeft haar voor het leven getekend. Ze is zwaar depressief geweest en zal altijd mijn begeleiding nodig hebben. Ik heb drie jaar niet kunnen werken, heel veel extra kosten gemaakt en kan nooit meer volledig aan de slag.” Balans becijferde de kosten voor een thuiszitter op 50.000 tot 100.000 euro per jaar, een flink deel komt op het conto van de ouders.

Getekend zijn ook de levens van het Udenhoutse gezin. Bij Chris komt op zijn achtste een pijnlijke ervaring boven. In tranen vertelt hij zijn moeder hoe twee mannelijke leerkrachten hem hebben beetgepakt, naar een leeg lokaal gesleurd waar ze hem - over hem heen staand - inpeperden dat hij 'eens moet leren luisteren'. Op de school voor speciaal onderwijs waar beide zoons vervolgens belanden, blijkt Simon na enkele maanden onder de knoet te zitten van leerlingen die hem dagelijks dwingen zijn eten af te staan. Chris laat het er niet bij zitten en neemt het ook met zijn vuisten voor zijn broertje op. „Ik zag hem helemaal de verkeerde kant opgaan”, zegt Meglien.

”Het beheerste ons hele leven. Ik ben zelf ook ziek geweest

Meglien Dekkers, moeder van twee thuiszitters

Maar terwijl school zich strikt opstelt - halve dagen? Niet aan de orde! - hangt de ouders steeds het verwijt boven het hoofd dat het aan hun opvoeding zou liggen.

Met deskundig advies brengen ze in het dagelijks leven meer structuur aan, Meglien zegt haar baan op om altijd beschikbaar te zijn, "dat was ook wel nodig, er waren dagelijks problemen op school." Haar man vindt aanvankelijk nog ander werk om alle kosten te kunnen dragen, maar loopt uiteindelijk tegen een burn-out aan. „Het beheerste ons hele leven, ik ben zelf ook ziek geweest.”

Buiten de lijntjes durven kleuren

Voor Marjon Velsink en Melanie Philips zijn het herkenbare verhalen. „Ouders worden voortdurend afgewezen op wie ze zijn, kinderen en jongeren raken getraumatiseerd”, zeggen de schrijfsters van het boek *De achterkant van het onderwijs* dat de problematiek van oudere thuiszitters belicht. Velsink en Philips zijn beide docent aan het Mondriaan College in Oss, maar hebben ook persoonlijk ervaring met thuiszitters.

Kenmerkend in de verhalen die zij optekenden zijn 'de enorme eenzaamheid' bij kinderen en jongeren en de wanhopige zoektochten van ouders die eraan onderdoor dreigen te gaan. „Het helpt erg als een leerkracht en/of schooldirecteur 'buiten de lijntjes durft te kleuren': minder vakken volgen, of alleen een paar ochtenden. Maar je moet maar net die ene persoon treffen die zich voor je wil inzetten. Ieder heeft zijn eigen pakketje, het vraagt veel. Mentoren zijn vaak erg betrokken, maar hun expertise is beperkt. En je hebt nog 28 andere leerlingen en zes andere klassen. De werkdruk neemt bepaald niet af.”

Pleidooi voor leerrecht

Hun belangrijkste conclusie: binnen het bestaande stelsel los je dit niet op. Uit nood zijn in Nederland tientallen alternatieve wielmpjes uitgevonden - combinaties vaak van zorg, opvang en onderwijs - met namen als Digibende, Agora Underground en Walhallab. In Tilburg lobbyt Chantal Vermeulen al lange tijd voor de Genietfabriek, een concept dat schotten tussen zorg en basisonderwijs wil slechten, maar voorsnog zonder succes. Velsink: „Maar het zijn allemaal eilandjes die meestal niet voldoen aan de regels van de leerplicht. Het zou mooi zijn als er een uniforme oplossing komt, zoals een ontwikkelschool per regio. Voeg de budgetten voor zorg en onderwijs samen. Laat Slob een deel van die 8,5 miljard voor onderwijsachterstanden door corona hiervoor inzetten.”

Maar wat vooral gewicht in de schaal moet leggen is de invoering van leerrecht. Toenmalig kinderombudsman Marc Dullaert pleitte er in 2013 al voor, Velsink en Philips zeggen het hem na. Onderwijsaffaire voert momenteel een lobby voor een vergaande variant:

Marjon Velsink (links) en Melanie Philips, auteurs van 'De achterkant van het onderwijs' over thuiszitters. © Ilona de Baar

Leerplichtwet op de helling, daarvoor in de plaats 'leerrecht zonder schoolplicht'. „Kinderen moeten zich overal kunnen ontwikkelen. Op school, thuis, een combinatie van beide, ervarend in plaats van uit boeken. Wat bij je kind past”, stelt Veenendaal. Kinderen zouden de beschikking moeten krijgen over een leerlinggebonden onderwijsbudget. „We hopen dat in het nieuwe regeerakkoord te krijgen.”

“Onder verantwoordelijkheid van school kan dan ook een thuisonderwijzer worden gefinancierd of een klasje op een particuliere school. Dat hoeft per saldo niks extra’s te kosten.

Katinka Slump, Onderwijsjurist

Maar zo’n ingrijpende stap lijkt politiek voorlopig onhaalbaar, direct al omdat het de deur ook wagenwijd zou openen voor salafistisch thuisonderwijs. D66 Tweede Kamerlid Paul van Meenen werkt daarom aan een initiatiefwet voor een praktischere oplossing. Daartoe wil hij het recht op inclusief onderwijs in het Internationale Verdrag voor de Rechten van het Kind in de Leerplichtwet opnemen.

Een voorname rol is dan weggelegd voor jeugdartsen. Zodra een leerling dreigt uit te vallen, moeten zij erop toezien dat het samenwerkingsverbanden snel met een ondersteuningsplan komt. „Onder verantwoordelijkheid van school kan dan ook een thuisonderwijzer worden gefinancierd of een klasje op een particuliere school. Dat hoeft per saldo niks extra’s te kosten. Leerplicht is immers amper of niet meer nodig en het bespaart jeugdzorggeld”, stelt onderwijsjurist Katinka Slump die bij het initiatief is betrokken.

‘Onderwijsbesturen hebben onevenredig veel macht’

Een volgende stap is wat haar betreft dat in het Burgerlijk Wetboek - parallel aan de huurovereenkomst - een onderwijsovereenkomst wordt opgenomen. „We vinden het heel normaal dat je huurbaas je niet zomaar het huis uit kan zetten, maar de positie van de student of leerling is niet in de wet geregeld. Dat geeft onderwijsbesturen onevenredig veel macht.”

Het gezin in Udenhout bereidt zich inmiddels voor op een nieuwe stap. Tijdens een ontspannen vakantie in Ierland kwamen Meglien en haar man eerder al tot een ingrijpend besluit. „Het schoolsysteem is rond, onze zoons zijn vierkant. Blijven we ze er met geweld doorduwen? Nee, want dan raken ze voor het leven beschadigd.”

Leerzame toertocht, groente- en fruithandeltje

Nu trekken ze hun eigen plan. Ze maakten al een leezame toer met hun zoons langs alle provincies, de boys runnen sinds kort - vanuit de grote moestuin achter het huis - een officieel groente- en fruithandeltje. Elk weekeinde staat een kraam voor de deur. „Wij zijn zelf echt anders tegen het leven en de maatschappij gaan aankijken: niet meer, meer, meer, maar blij met wat je hebt. We zien dat onze zoons straks hoe dan ook prima meekunnen.”

Leerrecht? Het zou 'een enorme opluchting zijn', zegt Meglien, ze hoopt dat dan ook thuisonderwijs mogelijk wordt. Maar de jongens zijn nu aangemeld bij De Tijd en Ruimte, een schooltje voor democratisch onderwijs in Den Bosch. „Dat is heel vrij: willen ze een hut bouwen? Toe maar. Engels leren? Kan ook. Hopelijk mogen we ze twee dagen thuishouden. Maar het is particulier onderwijs, we moeten dat helemaal zelf betalen. Dat wordt nog spannend nu mijn man zijn werk heeft opgezegd en een hoveniersbedrijfje is begonnen. Maar de start was boven verwachting, we hebben er vertrouwen in.“